

koskee EU-Euroopan väestöä ja Japania. Niinpä varautuminen tähän ”ongelmaan” on merkittävä kansantaloudellinen ja sosiaalipoliittinen haaste. Se heijastuu parhaillaan nykyisen hallituksen yritykseen ratkaista suurten ikäluokkien ikääntymisen aiheuttama terveys- ja sosiaalipalveluita koskeva tulevaisuuden haaste, ns. sote-uudistus. Sen ytimessä on huoli kasvavasta taloudellisesta taakasta, jonka koetaan ylittävän tulevat resurssit. Se, onko huoli perusteltu ja aiheellinen, on edelleen avoinna.

Euroopan unionissa vuotena 2012 vietettiin ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden teemavuotena. Tällöin kehitettiin myös ns. aktiivisen ikääntymisen indeksi, joka kuvaa eri maiden eläkkeellä olevan väestön osaa. Ajatuksena oli tunnistaa tämän ryhmän ongelmia ja edistää ikäystävällistä yhteiskunnallista keskustelua. Olisiko siis ”aktiivinen vanhuus” keino saada ikääntyvä väestö paitsi pitämään huolta itsestään, myös väline, jolla he vähentävät ikääntymiseen liittyvää lisäänty-

vää sairastavuutta. Onko se siis kuitenkin piilevästi talouspoliittiselta pohjalta syntynyt idea eikä ”aidosti” kansanterveyden kohentamiseen tähtäävä. Tällaiset spekulatiot ovat tahranneet aktiiviseen ikääntymiseen pohjautuvaa valistusta. Tältä pohjalta tuntuu kirjoittajakin lähestymistapaan suhtautuvan.

Marja Saarenheimon kirjaa voi lämpimästi suositella ikääntymisestä kiinnostuneille ja eläkeikää lähestyville tai jo sen portailla eteneville lukijoille.

C. Wright Mills sai arvoisensa elämäkerran

MATTI VIRTANEN

Luin aikanaan C. Wright Millsin kirjan *Sociological Imagination* antaumuksella vuonna 1980, ja se lukukokemus vaikutti myöhempiin omiin kirjoittamisiini. Siksi aloitin tämän kirjan lukemisen hieman huolestuneena: Millsistä ei saisi tehdä ikävällä tavalla akateemista ja puisevaa elämäkertaa. Mitä pitemmälle kirjaa luin, sitä enemmän huolet hälvenivät. Juha Suoranta on onnistunut tekemään joka suhteessa hyvin ”millsiläisen” kokonaisuuden.

Ensinnäkin lyhyt esipuhe kertoo, miksi kirja on tehty ja juuri nyt: ”Mitä enemmän luin Millsin tekstejä, sitä enemmän vakuutuin hänen ajattelunsa ajankohtaisuudesta. Yhteiskuntien rakenteita ja politiikkaa koskevat kysymykset ovat pysyneet Millsin ajoista, 1940-luvulta, yllättävän samoina.”

Toiseksi esipuhe kertoo, että kypsä Mills rakensi ja kirjoitti kaikki tekstinsä niin selkeiksi ja ymmärrettäviksi kuin osasi, koska halusi ne kaikkien yhteisistä asioista kiinnostuneiden luettaviksi. Näin on kirjansa tehnyt myös Suoranta. Kolmanneksi hän sanoo noudattaneensa Millsin ohjetta, jonka mukaan tarkastelussa ”on pidettävä samaan aikaan silmällä yksilön elämäkertaa ja yhteiskunnan historiaa ja niiden mutkikkaiden yhteyksien kirjoa”.

C. Wright Mills asui ja kävi koulunsa Wacon ja Dallasin kaupungeissa Texasissa. Perhe eli alemman keskiluokan elämää, vanhemmat eivät olleet käyneet kouluja eikä kotona luettu kirjoja. Lukion jälkeen Mills jatkoi vuonna 1934 vanhempiensa toiveen mukaisesti texasilaiseen sotilasoppilaitokseen, mutta inho-

---

Juha Suoranta
C. Wright Millsin sosiologinen elämä
Vastapaino, 2017

si laitoksen sotilaallisuutta niin, että keskeytti ensimmäisen lukuvuoden jälkeen.

Seuraavana vuonna hän aloitti filosofian opiskelun Texasin yliopistossa. Millsin opettajat olivat perehtyneet pragmatismiin, jonka keskeisen kehittäjän, John Deweyn, pelkistys oli: ”Tieto on toimintaa ja teoria käytäntöä”. Vuonna 1938 Mills kirjoitti: ”Intellektuaaliset kummisetäni olivat pragmatisteja”. Heiltä Mills oppi keskeiset metodologiset periaatteensa. Ihanteena oli konkreettinen, teorian ja empirian toisiaan ruokkinut tieto. Tosiasiat eivät koskaan puhu puolestaan, vaan tarkoittavat jotain

vain jonkin teorian eli tulkin-
takehdyksen puitteissa. Teoria ei
kuitenkaan voi olla käytännöstä
erillinen saareke, vaan sen teh-
tävä on auttaa näkemään asioi-
ta uusista ja erilaisista näkökul-
mista. Aatteet, toiminta ja ra-
kenteet ovat historiallisia ilmiöi-
tä, niitä on tutkittava ja ymmär-
rettävä sekä niiden oman histo-
rian että koko yhteiskunnan his-
torian valossa.

Filosofian opiskelun jälkeen
Mills vaihtoikin sosiologiaan ja
Wisconsinin yliopistoon, mis-
sä väitteli vuonna 1942 teoksel-
la *A Sociological Account of Prag-
matism*.

Pian sen jälkeen alkoi Mill-
sin kuumeisen tuottelias kausi.
Mielessä väikkyi suurisuuntai-
nen hanke, joka myös toteutui.
Millsin maineen perusta on kol-
men kirjamuotoisen tutkimuk-
sen sarja: *The New Men of Power*
(1948), *White Collar* (1951) ja
The Power Elite (1956), joiden
tekemisen ja sisällön Suoranta
kuvaa ja taustoittaa todella hie-
nosti. Tutkijana Mills oli aloit-
tanut ”normaalina”, koukeroi-
sia tekstejä tuottavana esoteerik-
kona, mutta nyt pragmatisteil-
ta omaksuttu ajatusmaailma al-
koi vaatia muuta. Trilogiassaan
Mills kehitteli uudenlaista tutki-
mus- ja kirjoittamistapaa.

Millsin trilogia analysoi yh-
dysvaltalaisen luokkayhteiskun-
nan kehitystä toisen maailman-
sodan jälkeen. Pelkistäen voi sa-
noa, että Mills oli sarjallaan en-
simmäinen, joka osasi nähdä
uudet trendit, jotka vasta vuo-
sikymmenten kuluttua alkoi-
vat vaikuttaa muualla maailmas-
sa – Suomessa 1960-luvulta ja
osin vasta 1990-luvulta alkaen.
Näin siksi, että USA oli silloin
poikkeuksellisessa asemassa. Toi-
sen maailmansodan jälkeen USA

oli ainoa voittaja, jonka tuotan-
tokoneistoa tai kaupunkia ei
oltu tuhottu. Päinvastoin, sota-
talous kiihdytti USA:n talout-
ta monin tavoin, ja siitä tuli so-
dan jälkeen ylivoimainen talou-
dellinen ja sotilaallinen suurval-
ta. Samaan aikaan Eurooppa, Ja-
pani ja Kiina olivat raunioina.

Millsin sarjan ensimmäinen
osa keskittyi ammattiyhdistys-
liikkeeseen. Sosialistiset aatteet
tulivat Pohjois-Amerikkaan eu-
rooppalaisten siirtolaisten mu-
kana ja niistä tuli 1900-luvun
alkuvuosikymmeninä voima-
kas yhteiskunnallinen liike. Työ-
väen järjestäytyminen keskit-
tyi kahteen suureen ammattiliit-
toon (AFL ja CIO) ja vahva aa-
tevirtaus oli, että työväki vähitel-
len valtaisi ja demokratisoisi yri-
tykset sisältä päin. Siihen aikaan
myös Mills oli viehättynyt täs-
tä syndikalistisesta mallista, joka
voisi saada aikaan yritysten hal-
lintavallan siirtämisen omistajil-
ta työntekijöiden käsiin. Millsin
pettymykseksi hänen tutkimuk-
sensa empiria kuitenkin osoitti,
että 1930-luvun New Dealin ai-
kana voimansa tunnossa olleet
ay-liikkeet olivat sodanaikaisella
ja -jälkeisellä nousukaudella so-
peutuneet lähinnä tulonjako-or-
ganisaatioiksi ja ay-johtajista oli
tullut ”työläisaristokratiaa”.

Seuraavaksi Mills pureutui sii-
hen, että maailmansodan jälkei-
sessä USA:ssa oli menossa raju
määrällinen ja laadullinen luok-
karakenteen muutos. Maaseu-
dun perhetilat muuttuivat suur-
tiloiksi, maalta muutettiin suur-
kaupunkeihin ja ennen kaikkea
aivan uusia ammattiryhmiä syn-
tyi kuin sieniä sateella – uutta
keskiluokkaa, byrokraatteja niin
julkisiin kuin yksityisiin yrityk-
siin, uudenlaista kulutusteolli-
suutta ja niiden myyntimiehiä,

massakulttuuria ja niiden tähtiä.
Niinpä seuraava kirja kuvasi tä-
tä valkokaulusväen esiinmarssia,
jonka tuloksena Millsin mieles-
tä on syntynyt aivan uudenlai-
nen urbaani mentaliteetti: ta-
vallisten ihmisten mitättömäk-
si ja vieraantuneeksi muuttunut
minuus byrokraatisoituneessa ja
suuryhtiöiden vallassa olevassa
massayhteiskunnassa, jossa lähes
ainoana lohtuna on viihteellisty-
nyt massakulttuuri.

Saadakseen kriittiselle katseel-
leen voimaa Mills vertasi silloista
tilannetta 1800-luvun USA:han,
jolloin elämää elettiin pikkukau-
punkien itsenäisyydessä ja riip-
pumattomuudessa yhteisöllises-
ti ja suoran demokratian käytän-
töjä noudattaen. Suoranta huo-
mauttaa Millsille, ettei idealisoi-
tu menneisyyskuva kriittisen ny-
kyanalyysin uskottavuutta lisää:

”Kuvauksessa eivät näy orjuus,
rotusorto, rasismi tai patriarkaa-
tin valta eivätkä yhteisön tiivi-
ydestä johtuva sosiaalinen kont-
rolli tai norminmukaisesta käyt-
tymisestä poikkeamisen on-
gelmat. Mills ei myöskään kir-
joita köyhyydestä, maattomasta
väestöstä eikä sosiaaliseen mais-
emaan tuohon aikaan kuulunees-
ta kulkuväestä.”

Trilogian kolmas osa on ana-
lyysi ja johtopäätös uudesta val-
taeliitistä, joka on irtautunut
demokraattisesta kontrollista ja
muuttunut yhtenäiseksi hallitse-
vaksi luokaksi. Sotateollisuus, ta-
loudellinen ja poliittinen eliitti
ovat hitsautuneet yhteen, ja kan-
tavin ääni on sotateollisuudella.
Kylmä sota oli alkanut vuonna
1947 ja entiset liittolaiset Neu-
vostoliitto ja USA varustautui-
vat kiihtyvällä tahdilla. Epäame-
rikkalaista toimintaa tutkiva ko-
mitea halvaannutti kaiken ra-
tionaalisen julkisen keskuste-

lun. Vielä maailmansodan aikana Mills oli optimistinen tulevaisuuden mahdollisuuksien suhteen, mutta oman trilogiansa myötä hän joutui kirjaamaan ylös koko ajan synkentyvän kehityksen.

Kun *The Power Elite* oli vuonna 1956 julkaistu ja Mills saanut vakinaisen professorin viran, hän lähti vuodeksi Eurooppaan. Suoranta on kattavasti perehtynyt paitsi Millsin tuotantoon myös kirjeisiin ja Millsin omiin muistiinpanoihin. Erityisesti tällä Euroopan matkalla Millsin kirjoittamat pohdinnat oman persoonansa kehityksestä ja laadusta ja Suorannan tulkinnat niistä ovat koskettavia ja ilmaisevia. Kautta koko käsikirjoituksen Suoranta kirjoittaa paitsi hyvin myös eläytyneenä ja innostuneena – Mills ei selvästikään ole vain tutkimuksen vaan myös samastumisen kohde. Tässä suhtees-

sa Suoranta on kuitenkin taitava ja tuntuu noudattavan Anton Tshehovin vanhaa ohjetta: ”Kirjoittaja saa itkeä ja nauraa henkilöidensä kanssa, mutta lukija ei saa sitä huomata.” Tässä mielessä kirjan lyhyt loppuluku eli ”Ihanteellinen työpäivä” on lähes kaunokirjallinen tiivistys Millsin koko arvomaailmasta, työtavasta ja elämästä.

Euroopassa Mills ei mieti vain omaa elämäänsä vaan valmistee samalla metodologista pääteostaan *Sociological Imagination*, joka ilmestyy vuonna 1959. Sen teesinä on taitamaton tilastotutkimus ja antiteesinä omaksi todellisuudekseen irtautunut teoretisointi, kaksi silloista sosiologian päävirtausta. Synteesi on sitten Millsin ”kolmas tie”, joka perustuu sosiologian klassiseen perintöön eli jäykkien tutkimustapojen ja käsitepyörytyksen välttämiseen ja monenlais-

ten havaintojen ja tutkimustapojen luovaan hyödyntämiseen. Samalla siinä kirkastuvat ne keskeiset metodologiset ideat, jotka Mills oli jo pragmatisteilta omaksunut. Kirjan uuden suomalaisen painoksen (2015) käännöksen on tarkistanut Juha Suoranta.

Samana vuonna 1959 Millsin optimismi vielä herää. Kuubassa tapahtuu vallankumous ja hän rientää paikalle, haastattelee pitkään Fidel Castroa ja kirjoittaa pikavauhtia kirjan *Listen, Yankee* (1960). Pian Kuuba kuitenkin ajautuu USA:n paineessa Neuvostoliiton syliin ja Mills pettyy. Silti mies on täynnä uusia suunnitelmia. Maaliskuussa 1962 pahasti stressaantunut C. Wright Mills kuolee sydänkohtaukseen vain 45-vuotiaana. Hautakiveen hakataan lauseet: ”Olen yrittänyt olla objektiivinen, mutten väitä olleeni puolueeton.”